

kvartett
serien

OSLO

STRYKEKVARTETT

Tirsdag 26. november 2024 kl. 19.00 i Gamle Logen

KONSERTPROGRAM

Framkvartetten fra Ung kvartettserie

Johannes Liodden, fiolin

Kaspar Teodor Andersen, fiolin

Tarald Omland, bratsj

Owen Sørbye Davis, cello

Joseph Haydn Strykekvartett i d-moll, op. 103
II. Minuet ma non troppo presto – Trio

Bodil Maroni Jensen i samtale med komponist Synne Skouen

Oslo Strykekvartett

Geir Inge Lotsberg, fiolin

Liv Hilde Klokk-Bryhn, fiolin

Magnus Boye Hansen, bratsj

Øystein Sonstad, cello

Synne Skouen *Speilscener (urfremføring) + O Vilhelm, Vilhelm*
Med Ruth Wilhelmine Meyer, stemmekunstner
Regi: Hilde Andersen

- pause -

Ludwig van Beethoven // Anton Webern

Strykekvartett nr. 15 i a-moll, op. 132 // *Fünf Sätze für Streichquartett, op. 5*

IV. Sehr langsam

I. 1. Assai sostenuto – Allegro

V. In zarter Bewegung

II. Allegro ma non tanto

II. Sehr langsam

III. Molto adagio

I. Heftig bewegt

IV. Alla marcia, assai vivace

III. Sehr lebhaft

V. Allegro appassionato

ARTISTOMTALER

Oslo Strykekvartett

Oslo Strykekvartett er en internasjonalt anerkjent og prisbelønt norsk kvartett med et titall plateutgivelser og en Spellemannspris i sekken. Kvartetten gjester jevnlig de store kammermusikkfestivalene og -seriene i Norge og Skandinavia, og turnerer i tillegg i Europa og USA. Oslo Strykekvartett er kjent for sitt vide repertoar som spenner fra det klassiske gjennom samtidsmusikk og til popmusikk, og har en spesiell interesse for å finne frem glemte perler fra det norske strykekvartettrepertoaret. Det har alltid vært viktig for kvartetten å knytte seg til et bredt publikum, og skolekonserter, minifestivaler og videoproduksjoner med spesialtilpassede programmer og tema har vært en viktig del av deres arbeid gjennom de siste tiårene. Oslo Strykekvartett ga i november 2024 ut *Learn to wait* med musikk av Ligeti, Britten og Asheim til strålende kritikker. Oslo Strykekvartett spiller på italienske instrumenter generøst utlånt av Dextra Musica AS.

Ruth Wilhelmine Meyer

Ruth Wilhelmine Meyer er en unik og særegen stemmekunstner, multivokalist og komponist som utforsker instrumentet sitt for å skape musikk gjennom vokale klangfarger med forskjellige uttrykk. Ruths musikk er fri for sjanger, med stiluttrykk som spenner fra klassisk vokaltradisjon, utvalgte etniske tradisjoner inkludert strupesang, norsk folkemusikk, multifonikk og ren støymusikk. Med sitt multiekspressive vokale uttrykk skaper hun lydverdener fra det realistiske til det urealistiske, det forventede og det uventede, og lyden blir fortelleren. Registeret hennes er fra 32 Hz til 2800 Hz – nesten syv oktaver! Ruth samarbeider med instrumentalister og sangere fra ulike sjangre og kulturer over hele verden, og utover sitt virke som utøver har hun også lang fartstid som stemmelærer/-coach og dirigent.

Synne Skouen

Synne Skouen startet sine komposisjonsstudier ved Hochschule für Musik und Darstellende Kunst i Wien i 1969, der hun studerte komposisjon og analyse samt eksperimentell komposisjon. Etter å ha fullført kandidatstudiet i Wien, begynte hun på Norges Musikkhøgskole, der hun i 1976 fullførte sin diplomeksamen etter studier med komponisten Finn Mortensen. I årene siden har Synne arbeidet som komponist, musikkanmelder og redaktør, foruten som leder for Norsk komponistforening. Hun startet i sin tid musikktidsskriftet BALLADE, og ble kulturkanalen NRK P2s første

musikksjef i 1993. Hun har hatt mange ulike oppdrag som komponist, blant annet for en rekke festivaler, Ny Musikk, Den Norske Opera, NRK Fjernsynet og Radioteatret. Hun har også laget musikk for teater og film. Synne har en mangslungen og spennende karriere bak seg, og med verket Speilscener legger hun komponistvirksomheten bak seg for godt.

Framkvartetten

Framkvartettens medlemmer går alle på Unge Talenter ved Barratt Due Musikk institutt. I oktober 2022 deltok kvartetten i Midgardkonkurransen, og i desember samme år på Ungdommens musikk mesterskap (UMM) regionalt mesterskap der de mottok 1. pris. Samme måned spilte de på Sentralen, som ledd i konsertserien "Se opp!". På UMM nasjonalt mesterskap i januar 2023 mottok kvartetten 2. pris. Framkvartetten har deltatt på mesterklasser med den Italienske bratsjisten Ettore Causa den franske cellisten Francois Kieffer i Quatour Modigliani.

VERKOMTALER

Synne Skouen: *Speilscener* (2024)

«Da jeg skulle begynne å komponere dette verket for Oslo Strykekvartett, kom jeg på noe Arne Nordheim en gang sa da han mot slutten av sitt aktive komponistliv ble bedt om å skrive et nytt verk: *Kan dere ikke bare spille noe jeg allerede har skrevet da?* For det er nå én gang slik i vårt musikkliv at en urframføring er litt gjevere enn en gjentakelse. Hvis det nå først skal være ny musikk...! Slik hadde det seg at jeg endte opp med et både-og-verk; ett nytt og ett 'gammelt'. Som regel starter min komponering med en tittel; en knagg for fantasien. Her het den *Speilscener*. Nå fins det jo særlig én berømt, mytologisk speilscene; utgangspunktet for narsissismen. Så hva får dere her? Nymfen Ekkos sorg? Bildet av en selvforelsket komponist? Eller bare en scene der komponisten får øye på seg selv i speilet og innser at heretter blir det mest repetisjoner? På tide å si takk for seg? Ikke umulig.

Men takket være Oslo Strykekvartett benyttet jeg anledningen til noen refleksjoner på tampen. Over noe som har vært, noe som kan ha spilt en større rolle enn jeg tenkte, noe som speiles gjennom sammenstilling og rollespill, i den nye musikken som i den gamle. Kanskje er spørsmålet i all enkelhet dette; hvor fortellende, hvor teatral kan musikk være, mellom notelinjene? Og hvor mye risikerer man å låse opplevelsen hvis man sier for mye, for eksempel i en programkommentar? Jeg skylder å si at det dukker opp en tatersang hentet fra Elias Akselsen i *O Vilhelm, Vilhelm*, og kanskje var det min gamle oldemor i Vika som vinket til meg der?»

Ludwig van Beethoven: Strykekvartett nr. 15 i a-moll, op. 132 (1823–1825)

Ludwig van Beethoven (1770–1827) tilhører sammen med Haydn og Mozart det som er kjent som den første «wienerskolen». Han var riktignok født i Bonn, men forsto raskt at han måtte søke seg til Europas musikkhovedstad. Det er også her alle hans 16 strykekvartetter ble til og urframført. De spenner praktisk talt over hele hans komponistliv, og deles gjerne inn i tre perioder, der strykekvartett nr. 15, op. 132 hører til i den siste av dem.

Trass i døvhet, synsproblemer, sosial isolasjon, overdreven alkoholbruk og magesmerter komponerte Beethoven tre mektige pianosonater, *Missa solemnis*, og den niende symfonien ved inngangen til 1820-tallet. Traumer og frustrasjon var ikke nok for å få komponisten til å legge ned pennen, og isteden viet han sine siste tre leveår utelukkende til strykekvartetter. Etter en pause på mer enn ti år hadde han en ny kvartett i tankene, og det var derfor lett – og lønnsomt – å takke ja da han i

1822 fikk en bestilling på «én eller flere strykekvartetter» fra den russiske fyrsten Nikolai Galitzin. Det tok tid å bli fornøyd med en nyskapende form, men i løpet av 1825 ble tre komposisjoner fullført. At Galitzin selv var en habil cellist er nok grunnen til at celloen i disse kvartettene fikk en mer selvstendig rolle enn tidligere. Op. 132 i fem satser formidler fra første tone, som nærmest er en hviskende cello, at Beethoven ønsket å sprengre grenser for hva fire instrumenter kunne få til i samspill og motspill. Igor Stravinskij skal visst ha uttalt at dette er samtidsmusikk som vil fortsette å være samtidsmusikk til alle tider. Så har da også verket fått sin plass på UNESCOs verdensarvliste.

Et gjennomgående trekk i strykekvartetten er at det – i tillegg til satsene imellom – også er store variasjoner og kontraster innad i hver enkelt sats. Her er både lyriske partier som foregriper Schubert, stillhet og abstrakte utrop, melodiske linjer og dissonanser. Det er også merkbart at Beethoven denne gang ikke startet med å skrive ut hele verket for én stemme, noe han hadde for vane. Isteden viser manuskriptet at alle instrumentene skrives samtidig og sammen etter hvert som verket skrider fram. Det virker som om Beethoven ønsker å more oss – eller sørge for å holde oss våkne – med hyppige og abrupte temposkiftninger helt uten forvarsel.

Det er ikke lett å tolke Beethoven selvbiografisk i musikken hans, men trolig er op. 132 det mest inderlige og personlige han har skrevet, uansett sjanger. Her ligger det hele tida utenpå at han har befunnet seg dypt nede i mørket, men at det nå er håp om bedre tider (så var han nok også lettet over å slippe unna asketisk diett og alkoholforbud som kur mot sykdommen hans). Det hører med til sjeldenhetene at det gis skriftlige beskjeder, men Beethoven ga et eget navn til tredjesatsen, som både i sin plassering, sin lengde og sitt emosjonelle uttrykk er verkets sentrum, nemlig *Heiliger Dankgedang eines Genesenen and die Gottheit, i der lydischen Tonart*. Med andre ord er den en hellig takksigelse til det guddommelige fra en rekonvalesent, i lydisk toneart attpåtil. Denne tonearten har røtter i antikken, men er mest brukt i (og dokumentert fra) kirkemusikken fra middelalderen og renessansen som Beethoven hadde studert så nøye. Dette understrekes gjennom tre koraler, der de to mellomrommene har som påskrift at kraften nå er i ferd med å vende tilbake. Det videreføres i den korte fjerdesatsen, en robust marsj skrevet i A-dur for raske føtter. Sistesatsen er også sangbar med noe som minner om arier, og var opprinnelig ment som siste sats til den niende symfonien, som isteden fikk et kor. Men også strykekvartetten rundes av med en nærmest ekstatiske ode til gleden, passelig i A-dur.

Det er ingen tilfeldighet at akkurat dette verket ble spilt så ofte under og etter covid-pandemien. Brooklyn Riders, som for øvrig kommer på besøk til Kwartettserien i mars, ba fem strykekvartetter om å lage nye stykker for å gi sykdom og bedring et moderne uttrykk, men disse skulle være i tråd med op. 132. Disse kvartettene står riktignok ikke på programmet hos oss, men Beethoven kommer tilbake i årets sesong både med Engegårdkvartetten og Belcea Quartet, der den siste også har levert en av de mest kritikerroste innspillingene av alle strykekvartettene.

Anton Webern: Fünf Sätze (1909)

Anton Webern (1883–1945) utgjør sammen med Arnold Schönberg og Alban Berg et sammensveiset trekløver innenfor «den andre wienerskolen». De levde ikke bare på samme tid og i samme by, men inspirerte hverandre til å gi musikken en helt ny – og modernistisk – retning fra inngangen til 1900-tallet. Dette skiftet ble fullført med tolvtoneteknikken, men da er vi helt framme i mellomkrigstida.

Webern komponerte flittig i tidlig ungdom, også for strykekvartett, men lite ble publisert i hans egen levetid. Det ble heller ikke hans *Langsamer Satz* fra 1905, som mange ensembler nå har på repertoaret, og som ennå ikke helt har forlatt seinromantikken. Spranget er radikalt fram til 1909, da hans *Fem satser for strykekvartett*, op. 5, ble uroppført etter fire år som Schönbergs elev. Musikken var et sjokk for et publikum som var vant til det konvensjonelle og «vakre» – det vil si gjenkjennelige – melodier. Her fikk de isteden et verk uten noe tonalt sentrum. Her var ingen knagger å henge musikken på, tvert imot ble publikum møtt av ukjente dissonanser med et ekspressivt – eller nesten eksplosivt – uttrykk i en sammentrengt form helt uten tematiske gjenhør. Verket var blottet for ornamentering, og ble av enkelte karakterisert som «rå musikk». Men også her er det mulig å finne personlige og emosjonelle spor, slik som i den mørke sistesatsen som Webern skrev med sin nylig avdøde mor i tankene.

At Webern er kalt «knapphetens mester» er ikke vanskelig å forstå, for sammen varer de fem satsene faktisk ikke særlig mer enn 11 minutter. Det er sagt om komponisten at hver note er som en sats og hver strofe som en symfoni. Weberns samlede verker gjennom 40 år kan få plass på tre-fire CD-er, mens Beethovens strykekvartetter til sammenligning krever sju eller åtte CD-er aleine. Ettersom kveldens verk er så konsentrert i form, krever det ekstra konsentrasjon både hos musikere – og oss i salen.

Verkotalene for Beethoven og Webern er skrevet av Tore Linné Eriksen.

Sen Jag Reste Från Min fader

Tekst og melodi etter Elias Akselsen (Høstdrømmer)

Vilhelm, Vilhelm, kan du meg minnes
Førsta gongen jag såg deg
Ja, det var ut i min fader bolig
Der som jag ble bekant med deg

I min faders ringe bolig
der falt tiden aldri lang
Der levde jeg både trygt og rolig
Fri från smerte og fri från savn

Senn jag reiste fra min fader
for å søke meg om brød
Jeg har møtt så mange en plager
og siden haver jeg lidit nød

Her på gaten går mine venner
få var dom som känner meg
Når sorg og motganger støter sammen
Ja, de fri ut i verden gå

Men jeg håper på Gud Fader
snarligen god ende tar
da forsvinner all verdens plager
da jeg glad ut i verden drar

Takk til våre støttespillere:

 Kulturdirektoratet

Oslo

